

Ilmari Nurminen sd

Kirjallinen kysymys Tampereen uuden yliopiston säätiöhallituksen valinnasta ja yliopistojen itsehallinto-oikeuden rajaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Tampereelle ollaan perustamassa uutta säätiöyliopistoa ja korkeakoulukonsernia. Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston on tarkoitus yhdistyä uudeksi säätiöyliopistoksi vuoden 2019 alusta. Tampereen ammattikorkeakoulu siirtyy säätiöyliopiston omistukseen. Säätiöyliopiston valmistelussa vaikuttaa olevan yliopisto- ja perustuslain näkökulmasta ongelmallisia kohtia, joita on prosessin kuluessa nostettu esiin muun muassa julkisuudessa ja hanketta valmistelevissa ministeriön ryhmissä. Perustuslain ja yliopistolain takaama yliopiston itsehallinto ja yliopistoyhteisön oikeus vaikuttaa hallituksen valintaan eivät toteudu annetussa lakiehdotuksessa.

Perustuslain 123 §:ssä määrätään, että yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Yliopistolain 3 §:ssä puolestaan määrätään, että itsehallintoon kuuluu oikeus päättää sisäiseen hallintoon liittyvistä asioista. Lausueessaan vuonna 2009 yliopistolakiuudistuksesta perustuslakivaliokunta lisäksi totesi, että "valiokunta piti tavallisen lainsäätämisjärjestyksen edellytyksenä sitä, että hallituksen kokoonpanosta ja valinnasta säädetään tavalla, joka asiallisesti turvaa perustuslain 123 §:ssä taatun yliopiston itsehallinnon myös silloin, kun yliopisto toimii säätiön muodossa. Tämä edellytti, että kaikki yliopistoon kuuluvat, uuden yliopistolain 15 §:n 2 momentissa mainittujen ryhmien jäsenet ovat kelpoisia hallituksen jäseniksi ja että hallituksen kokoonpano määräytyy yliopistoyhteisön itsensä päätöksin ja vastaavia periaatteita noudattaen kuin julkisoikeudellisissa yliopistoissa." Tämän vuoksi yliopistolain 24 §:ssä on määritelty myös säätiöyliopistojen osalta, että "yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin nimittää säätiöyliopiston hallituksen jäsenet säätiöyliopiston perustajia kuultuaan."

Hallituksen esityksessä yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien muuttamisesta sekä yliopistolain voimaannpanolaista hallituksen valinnasta kuitenkin todetaan, että "Yhdistyvien yliopistojen hallitukset valitsevat x-yliopiston ensimmäisen hallituksen ja päättävät sen toimikaudesta." Yliopistolain mukaista olisi valita uudelle säätiöyliopistolle ensin monijäseninen hallintoelin, joka yliopistolain antamin valtuuksin voisi järjestäytymisensä jälkeen valita säätiöyliopiston hallituksen. Yliopistoyhteisön vallan säilyminen hallituksen valinnan prosessissa taattaisiin myös osoittamalla ensimmäisen hallituksen nimittämisvalta yhdistyvien yliopistojen monijäsenisille hallintoelimille. Perustuslakiasiantuntija Kaarlo Tuori toteaa Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan pyytämässä lausunnossa edellä mainituista hallituksen nimittämistavoista jälkimmäisen noudattavan siirtymävaiheen säännöksenä perustuslain 123 §:ää, kun taas yhdistyvien yliopistojen hallitusten nimittämisvalta rinnastuisi hallituksen itsetäydennykseen. Mikäli yliopistojen hallitukset nimit-

Kirjallinen kysymys KK 219/2017 vp

täisivät uuden yliopiston ensimmäisen hallituksen, siltä puuttuisi perustuslain itsehallintosäädöksen ja yliopistolain edellyttämä edustuksellisuus.

Hallituksen esityksen perusteluissa hallituksen valintamenettelyn lainmukaisuutta perustellaan vetoamalla Aalto-korkeakoulusäätiössä ja TTY-säätiössä niiden luomisvaiheessa noudatettuun menettelyyn (laki yliopistolain voimaantulosta 559/2009, 7 §), jonka perustuslakivaliokunta tuolloin hyväksyi. Aalto-yliopistoksi yhdistyneiden yliopistojen hallitukset valitsivat tulevan säätiöyliopiston hallituksen. Hallituksen esityksen perusteluissa ei kuitenkaan huomioida sitä, että tuolloin kyseessä oli kahden julkisoikeudellisen yliopiston yhdistyminen, jolloin yliopistojen hallituksissa enemmistö jäsenistä oli yliopistoyhteisön sisäisiä jäseniä ja maksimissaan kolmannes jäsenistä oli henkilöitä, jotka eivät olleet yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita (YOL 645/1997, 12 §).

Tampereen teknillisen yliopiston hallitus sen sijaan koostuu täysin yliopistoyhteisön ulkopuolisista henkilöistä. Tampereen yliopiston hallituksessakin ulkopuolisia jäseniä on viisi yhdestätoista. Mikäli yhdistyvien yliopistojen hallitukset valitsevat uuden säätiöyliopiston hallituksen, Tampereen teknillisen yliopiston yhteisö ei pääse osallistumaan hallituksen valintaan lainkaan. Lisäksi kahden hallituksen jäsenmäärät yhteenlaskettuina ulkopuolisilla jäsenillä on selkeä enemmistö.

Uuden korkeakoulukokonaisuuden perustamiseen vaikuttavat sekä hallituksen esitys voimaantulolaista että säätiön sääntöluonnos, joita on tarkasteltava kokonaisuutena. Yliopistoyhteisön valta ja yliopiston autonomia sivuutetaan myös hallituksen valinnan valmistelussa. Säätiön sääntöluonnoksen 16 §:n mukaan siirtymävaiheessa "Tämän hallituksen nimitystä valmistelevassa nimityskomiteassa on kuusi (6) jäsentä, joista kolme (3) on säätiön perustajien esittämiä henkilöitä. Nimityskomitean puheenjohtajana toimii perustajien asettama jäsen."

Ensimmäisen hallituksen valintaa tällä hetkellä valmistelevaan nimityskomiteaan on valittu vain kaksi yliopistojen hallitusten valitsemia ehdokasta, joiden lisäksi on yksi ammattikorkeakoulun asettama ja kolme perustajien asettamaa ehdokasta. Puheenjohtajuuden ollessa yhdellä perustajien asettamista jäsenistä enemmistövalta on selkeästi siirretty yliopistoyhteisön ulkopuolelle.

Hallituksen esityksen perusteluissa otetaan kantaa myös nimityskomitean kokoonpanoon ja todetaan sen täyttävän itsehallintosäädöksen vaatimukset. Tuorin lausunnon mukaan tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä lausunnon mukaan yliopiston itsehallinto edellyttää, että yliopiston asettamalla jäsenillä on enemmistö myös ensimmäisen hallituksen valintaa valmistelevassa nimityskomiteassa. Nimityskomitean lainmukaisuus ja yliopistoyhteisön enemmistö tulisikin taata esimerkiksi siten, että jäsenistä neljä olisi yhteisön nimeämiä ja kolme perustajien asettamia ehdokkaita.

Valittava säätiön hallitus päättää yliopiston järjestäytymisen kannalta erittäin merkittävistä asioista, sillä säädettävällä voimaantulolailla säätiön hallitukselle annetaan oikeus tehdä päätöksiä, sitoumuksia ja oikeustoimia perustettavan yliopiston lukuun. Hallitus tulee päättämään yliopiston strategiasta ja johtosäännöstä, joilla määritellään sekä yliopiston suunta että sisäisen hallinnon rakenteet. Hallituksen jäsenten toimikaudet jatkuvat vielä vuoden 2019 jälkeenkin, jolloin säätiön hallitus tulee toimimaan myös yliopiston ensimmäisenä hallituksena. Lisäksi hallituksen esityksessä voimaantulalaiksi ei säädetä riittävällä tarkkuudella monijäsenisen hallintoelimen

Kirjallinen kysymys KK 219/2017 vp

muodostamisen ja valinnan aikataulusta, joten valittava hallitus tekee edellä mainitut päätökset käytännössä ilman yliopistoyhteisön tukea.

Hallituksen esityksessä valintamenettelyn kokonaisuutta perustellaan myös toteamalla, että sillä turvataan Tampereen korkeakoulusäätiön ja TTY-säätiön perustajien sekä yliopistoyhteisön oikeuksien tasapainoinen huomioiminen. Tämän vuoksi yliopistojen autonomiaan kajoaminen ja perustuslaillisten oikeuksien rajoittaminen nähdään "tarpeellisenä ja oikeasuhtaisena." Perusteissa myönnetään hallituksen valintamenettelyn rajaavan yliopistojen itsehallintoa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miksi Tampereen uuden säätiöyliopiston hallituksen valinnassa ei noudateta voimassa olevaa yliopistolakia, joka määrittelee hallituksen valinnan monijäsenisen hallintoelimen tehtäväksi ja

miksi maan hallitus sen sijaan rajoittaa yliopistojen perustus- ja yliopistolain mukaista itsehallinto-oikeutta siirtämällä hallituksen valinnan pääasiassa yliopistoyhteisön ulkopuolisille tahoille?

Helsingissä 18.5.2017

Ilmari Nurminen sd